

INTERVIEW

Killjoy quiz: pretbedervers slaan gaten in de taal

THEATRE & DANCE 10/6/2021 MICHAËL BELLON © BRUZZ

De theaterzalen gaan weer open: pret gegarandeerd! Nu ja, de pret wordt ook een beetje feestelijk bedorven in *Killjoy quiz* van Luanda Casella. In dat stuk onderzoekt de Gentse theatermaakster via een knettergek quizformat hoe taal wordt gebruikt om mensen uit te sluiten en te onderdrukken.

Ontvang pushberichten

THEATERZALIGHEID: Leve de comeback van de podiumkunsten

Durft u op een feestje weleens seksisme of racisme aan te kaarten, tijdens een voetbaltoernooi over mensenrechten te beginnen, of iemands zogenaamde klimaat-inspanningen te bekritisieren? Prima pretbederver bent u! En de perfecte kandidaat voor *Killjoy quiz* van Luanda Casella.

De Braziliaans-Gentse is al twaalf jaar als artiest actief in België. Als spokenwordartieste bij de jazzband Electric Barbarian, maar ook solo. In 2016 kreeg ze vaste voet in het theatercircuit na de bekroning op Theater Aan Zee van haar theatersolo *Short of lying*, een soort van manipulatieve TED Talk van een *insomniac* die de digisfeer succesvol met onbetrouwbare *clickbait* bestookte.

Was *Short of lying* een goede manier om kennis te maken met Luanda Casella?

Luanda Casella: Waarschijnlijk de beste. (*Lacht*) Ik ben al lang bezig met taal en hoe taal werkt, maar het was vooral na mijn master aan het KASK dat ik echt begon te begrijpen hoe woorden en concepten hun waarde krijgen in relatie tot elkaar en de context. Narratieve technieken, storytelling en mediamanipulatie spelen een belangrijke rol in mijn werk. En wat *Short of lying* en *Killjoy quiz* gemeen hebben, is de wat populaire lichtere vorm – eerst de TED Talk, nu de quiz – waardoor toeschouwers een iets ernstigere inhoud verwachten, die dan op een toegankelijke manier wordt verteld. De quizvorm kan je dan weer corrumperen, bijvoorbeeld door een...

[luister en kijk live naar BRUZZ](#)

vragen eens niet over namen of data gaan en die misschien ook geen winnaar heeft. Een quiz die van de toeschouwer opnieuw een 'lezer' maakt.

Veel jonge mensen zijn wel degelijk bezig met politiek. Het is belangrijk dat ze dan leren de juiste vragen te stellen

— LUANDA CASELLA

Inhoudelijk gaat het over de manipulatieve kracht van taal.

Casella: Als je als kind geconfronteerd wordt met racisme, ben je je al snel bewust van de kracht en het geweld van taal. En als ik terugga naar mijn jaren aan de universiteit in Brazilië, dan waren mijn inspiratiebronnen filosofen als Jacques Derrida, Gilles Deleuze en Vilém Flusser, die me het begrip en het geloof gaven dat realiteit altijd met taal te maken heeft, dat we onszelf vormen doorheen de taal, maar dat taal ook gewelddadig kan zijn en mensen kan uitsluiten.

Ik apprecieer dan ook enorm theaterwerk dat met taal te maken heeft. Zoals dat van de Franse auteur en regisseur Joris Lacoste, die straffe dingen doet met de performativiteit van woorden: hoe het gebruik van een woord ook een daad kan zijn, of hoe vorm betekenis kan bepalen. Tijdens mijn lessen als docent aan het KASK in Gent en LUCA School of Arts in Brussel voel ik dat veel jonge mensen wel degelijk bezig zijn met politiek. Het is belangrijk dat ze dan leren de juiste vragen te stellen en zich bewust worden van de mechanismen achter de taal. Want alles is taal. Zoals Derrida een concept als 'liefde' helemaal zou uitpakken door de verschillende betekenissen van dat woord in verschillende contexten open te vouwen, zo doen we het ook in de quiz. Omdat de twee deelnemers van de quiz de beste *killjoy* moeten zijn, moeten ze de taal kritisch kunnen benaderen. Ze analyseren letters, woorden, regeringsmededelingen, citaten uit boeken, *chatlines*, tweets, Facebookchats, fictieverhalen, ethische statements van bedrijven die hun misdrijven verhullen met taal.

Als je je bewust bent van de mechanismen van taal, begrijp je bijvoorbeeld sneller dat de woordkeuze tussen 'blank' of 'wit' geen flauwe vocabulairekwestie is.

Casella: Hetzelfde met 'they' en 'them' als persoonlijke voornaamwoorden voor non-binaire personen. Die woorden en voornaamwoorden zijn niet louter een zaak van vocabulaire, maar voor veel mensen een zaak van leven en overleven. Die zaak begint bij de taal, die ervoor zorgt dat we de dingen beter zien. Uit de queer community komen dan ook veel goede nieuwe woorden en concepten, zoals dat

luister en kijk live naar BRUZZ

Hoe kwam je bij dat concept uit?

Casella: Door het werk van de Brits-Australische theoretica Sara Ahmed, dat ik eerder toevallig ontdekte. Toen ik het woord *killjoy* zag in een Italiaans pretpark, wist ik dat dat de titel van mijn stuk moest zijn. Toen mailde dramaturg Sébastien Hendrickx of ik dan *A killjoy manifesto* van Sara Ahmed had gelezen. Toen ik dat deed, zag ik dat het ging over wat ik al mijn hele leven deed: feestjes verstoren door kritische opmerkingen te maken en seksisme of racisme te benoemen. Ahmed wijst erop dat als je klaagt over iets wezenlijks – of je dat nu voor jezelf doet of om op te komen voor iemand anders – je zelf een probleem wordt: je bent de killjoy. Je verstoort de pret door onrecht en geweld aan te kaarten. Maar eens je je realiseert dat dat woord bestaat, realiseer je je ook dat er nog zoveel anderen zijn die hetzelfde doen als jij.

Heb je advies voor mensen die toch aarzelen om de sfeer op een babyborrel te drukken met pakweg een opmerking over iemands onbewuste racisme?

Casella: Als iets oncomfortabel aanvoelt, is er ook iets mis en doe je best een poging om dat te benoemen. Maar dat hoeft niet op een gewelddadige of agressieve manier. Het kan heel diplomatisch, door niet te beschuldigen maar oprecht geïnteresseerd te vragen waarom iemand iets bepaalds zegt, waar een gedachte vandaan komt, en hoe dat misschien samenhangt met privileges. Lezen is daarbij belangrijk. In feministische en antiracistische literatuur vind je de juiste kennis en woordenschat om deze conversaties aan te gaan. Ook ten behoeve van mensen die zelf niet de taal hebben om zich te verdedigen.

Achter het krampachtig verdedigde 'recht' op joy of geluk, schuilt een heel maatschappelijk narratief dat ons aanspoort om gelukkig en succesvol te zijn.

Casella: Sara Ahmed heeft ook *The promise of happiness* geschreven. Daarover gaat het in de inleiding van onze show. We beginnen met de vraag wat geluk is en voor wie dat dan is gemaakt. Zo merk je dat ons idee van geluk op zich al mensen uitsluit. Of dat ons streven naar geluk ons ook ongelukkig kan maken. Een voorbeeld van zo'n narratief van geluk is bijvoorbeeld het narratief van het huwelijk. Dat huwelijk, kinderen en moederschap bijna synoniem zouden staan voor geluk wordt heel weinig in vraag gesteld.

© **Michiel Devijver** | 'Killjoy quiz' van Luanda Casella: zes vrouwen van kleur tonen dat de pret bederven nodig is, en hoe je dat precies doet zonder zelf tot gewo'

luister en kijk live naar BRUZZ

Laat een quiz nu meestal gaan over winnen, succes en geluk. Niet bij jullie dan?

Casella: Het begint al bij de quizmaster, die de rol van de onbetrouwbare verteller uit de literatuur overneemt, contradicties en onzekerheid creëert, zichzelf aanprijst en zo de sympathie van het publiek wint. Dat wordt daardoor gedwongen om mee te gaan in het taalgeweld, en wordt getuige van de moeite die de twee kandidaten (vertolkt door Yolanda Mpelé en Lindah Nyirenda, red.) moeten doen om daar tegenin te gaan.

Dat er zes mensen van kleur op het podium staan – een formatie die je niet snel in een televisiequiz in België zal zien (lacht) – is trouwens ook een *killjoy*. Het publiek denkt dan al snel dat het wat over racisme zal bijleren, terwijl die zes hun van alles bijbrengen over nog heel wat andere zaken.

De quiz wijkt vermoedelijk af van de gemiddelde episode van *Blokken*.

Casella: Er zijn zestien 'categorieën van geweld' – onder meer seksisme, racisme, *surveillance capitalism*, consumentisme, of klimaat – en zestien 'categorieën van verzet'. We doen ze niet allemaal, maar bij elke ronde kan er worden gekozen, en dan hangt daar een proef aan vast. In citaten over klimaat onderlijnen we woorden als 'milieuvriendelijk' met de simpele vraag wat daarmee dan specifiek wordt bedoeld. Er is een ronde waarin geraden moet worden welke citaten van multinationals komen, en welke van politici. Alle proeven en verzetsverhalen staan ook in een boek dat je mee naar huis krijgt, om in klassen of groepen gesprekken los te maken.

En er is muziek!

Casella: Dat was eerst niet het plan, maar toen ik Helena (Casella, red.) – de dochter van mijn zus – samen met Timia Van der Linden en Maïmouna Rachels zag spelen, wilde ik hen meteen in de quiz. Zij doen niet alleen de muziek en de jingles van de rondes, maar zijn een echte band die ook danst, én de rol van een Grieks koor opneemt. Zij geven commentaar en zijn ook verteller op de momenten dat de quiz vervormd wordt tot iets helemaal anders.

LUANDA CASELLA: KILLJOY QUIZ

10 & 11/6, 20.30, Beursschouwburg, www.beursschouwburg.be, www.luandacasella.com

Opmerking over dit artikel of foutje gezien? Laat het ons weten.

THEATRE & DANCE , KILLJOY QUIZ , LUANDA CASELLA , CULTURE COMES BACK TO LIFE

Nieuws en cultuur uit Brussel in je mail

luister en kijk live naar BRUZZ